

Landets Provster og vore Kirkegårde ved Synet 1950

Biskop, dr. phil. C. I. Scharling

Der er i det halve Århundrede, vi nu kan se tilbage på, sket en glædelig Udvikling i vore Kirkers og Kirkegårdes Tilstand.

Æren herfor tilkommer ikke mindst Menighedsrådene, der har det daglige Tilsyn såvel med Kirken som med Kirkegården, og som i første Række har Bestemmelsesretten med Hensyn til de økonomiske Ofre, der må bringes af den stedlige Befolkning til Vedligeholdelse, Udbedring og Forskønnelse af dette dyrebare Arvegodt. Men Menighedsrådene havde ikke kunnet røgte deres Hverv på fyldestgørende Måde, hvis de ikke havde mødt Støtte og Forståelse hos Befolkningen. Også her må man glædes over den voksende Interesse for, ja Kærlighed til det værdifulde Fælleseje, som Kirke og Kirkegård er i et Sogn — en Indstilling, som giver sig mange Udslag, bl. a. i frivillige Ofre. Har man deltaget i en Del af de festlige Sammenkomster, der sædvanlig afholdes, når et eller andet større Arbejde på dette Område er blevet fuldført, har man fået et stærkt Indtryk heraf.

For at denne gode Udvikling skal fortsættes og bære de rette Frugter, behøves der imidlertid stadig både Tilskyndelse og Vejledning. Og her hviler der et særligt Ansvar på Landets *Provster*. Vore Kirkelove giver både Ret og Pligt i så Henseende, og dette Hverv kommer særlig til Udførelse ved de Syn, som hvert tredje År skal afholdes over Kirker og Kirkegårde, og hvori Provsten og en af Provstiudvalget valgt bygningskyndig Mand deltager sammen med Menighedsrådet. Dette Syn, som ledes af Provsten, skal efter Regelen afholdes nu i den kommende Maj eller Juni Måned. Må det være mig tilladt som en, der i en Årrække selv har haft Provsteembedet

betroet, at sige lidt om Provsternes Forhold til *Kirkegårdene*.

Når Provsten kommer til dette Syn, vil det ganske naturligt være *Kirkebygningen* og dens indre og ydre Tilstand, der i første Række fanger hans Interesse. Det kan tage lang Tid at gennemgå Bygningen, indvendig og udvendig — fra Muren, Hvelvingerne, Tårnet til Inventaret, Bøgerne på Alteret m. v. Måske bliver der kun Tid til tilsidst at tage et kort Overblik over *Kirkegården*. Og dog må Provsten netop her have et vågent Øje; for ved Synet over Kirkebygningen har han den bygningskyndige Mand at holde sig til. Men en sådan sagkyndig Synsmand har han, i hvert Fald efter de nugældende Regler, ikke ved Synet over Kirkegården. Og netop her vil et eventuelt Forfald hurtigere gøre sig gældende.

I Lov om Kirkers og Kirkegårdes Vedligeholdelse af 30. Juni 1922 og den dertil knyttede kgl. Anordning af 10. Decbr. 1927 ang. Kirkegårde (som antagelig snart vil blive afløst af en ny kgl. Anordning) findes der forskellige Henvisninger til Tilsynet med Kirkegårdenes æstetiske Vedligeholdelse og Forskønnelse. Netop her må det kunne ventes, at Provsten er vågen overfor eventuelle Misgreb. Lad mig nævne tre Punkter.

1. Det er både en Pryd og et ærværdigt Minde fra Fortiden, når *de gamle Stendiger* om Kirkegården er bevaret. Stendiger er ellers ved at blive sjældne i vort Land, f. Eks. som Markskel; de fylder op, synes Folk, og grådige Hænder er ude efter Stenene for at bruge dem som Skærver på Vejene m. m. Også ved Kirkegårdene kan man, hvad jeg ved af Erfaring, komme ud for, at det lokale Tilsyn finder dem overflødige; det er da meget pænere og ordentligere med en

Mur af tilhugne Sten forbundet med Cement! Heldigvis har Loven en klar Bestemmelse i § 17, Stk. 3! »Ældre Stengærder om Kirkegården må ikke nedbrydes eller erstattes med andet Materiale uden Ministeriets Samtykke«. I 1937 har Kirkeministeriet i et Cirkulære, på Foranledning af *Danmarks Naturfredningsforening*, indskærpet denne Lovbestemmelse og udtalt, at Tilladelse til Fjernelse ikke vil kunne forventes, når ikke aldeles tvingende Grunde taler derfor, da de gamle Stengærder »sædvanlig stemmer smukt med selve Kirkens Arkitektur og det typisk danske Landskab«. Et Menighedsråd, der på egen Hånd havde erstatet et Stendige med en Kampestenmur, fik da også en Skrivelse med Ministeriets Misbilligelse. Men det er jo for sent, når Diget er væk; derfor gælder det for Synet, og det vil her især sige Provsten, at være på sin Post.

2. Et andet Punkt gælder *Beplantningen på Kirkegården*. Her giver Lovens § 21 en klar Bemyndigelse til Provstesynet, både når det gælder Bevarelsen af gamle Træer, og når det drejer sig om Nyplantning: »De på Kirkegården stående Træer kan kun borttages eller stevnes med Synets Tilladelse eller efter dettes Bestemmelse« (§ 21, Stk. 1). Der er her et Punkt, hvor de enkelte Gravstedsbrugeres Interesse ofte kommer i Konflikt med Helhedens Synspunkter, fordi store gamle Træer nødvendig bringer Skygge over Omgivelserne. Men hvor ofte er ikke en Kirkegård blevet berøvet hele sin Karakter, fordi man med hård Hånd har ryddet de gamle Træer langs Kirkegårdens Hegn eller i dens Alleer! Her trænges der til et vågent Øje fra en Instans, der er uafhængig af de rent lokale Hensyn og Interesser. Og her er en naturlig Opgave for Provsten, selvom han føler, at han, både når det gælder Spørgsmålet om gamle Træers Bevarelse og om en ny Beplantning, kan behøve gartnerisk sag-

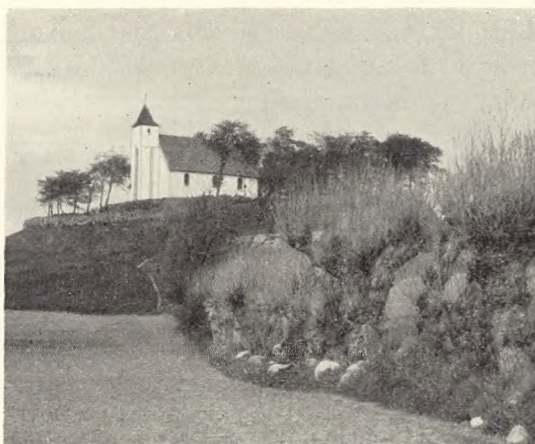

Fig. 1.
Stengærder i landskabet
og omkring kirke-
gården med trææk-
kerne. — Egens, Mols.
Foto: S. W.

kyndig Bistand for at træffe de rette Afgørelser.

3. Endelig et Ord om *Gravmælerne*. En Kirkegård præges jo i høj Grad af de Stene og Monumenter, der står på Gravstederne, både de gamle historiske og ofte både smukke og karakteristiske fra en Tid, da Stenmonumenterne var sjældnere, og de mangfoldige fra vor egen Tid, da der sættes en Gravsten på så at sige enhver Gravplads. Der er netop nu en udbredt Forståelse for, at vi trænger til en Højnelse af Gravmælekulturen.

Også her har Loven i § 26 lagt en Bemyndigelse og et Ansvar hen til Provstesynet (det af Provsten ledede Hvert-tredjears-syn), idet den siger: »Mindesmærker, der ved deres Størrelse eller Form vil virke skæmmende på Kirken eller Kirkegården, eller hvis Indskrifter må anses for upassende, må ikke anbringes og kan af Synet forlanges fjernet«. Videre siges det i samme Paragraf, at Synet skal påse, at sådanne Ligsten eller Mindesmærker, som enten kan tjene til Kirkegårdens Prydelse eller til at bevare Mindet om fortjente Mænd og Kvinder, ikke fjernes fra Kirkegården; efter den kgl. Anordning skal sådanne Monumenter, hvis det bliver nødvendigt at flytte dem, anbringes på et passende Sted på Kirkegården.

Det er således adskillige Beføjelser, ikke mindst angående Kirkegårdenes kulturelle

Side, der er henlagt til Provsterne som Ledere af det Syn, der netop skal afholdes i År. Foreningen for Kirkegårdskultur har jo sine Opgaver på samme Linie og ønsker gerne et Samarbejde med Provsterne såvel som med Menighedsrådene. Et af vore væsentligste Virkemidler er Udgivelsen af nærværende Tidsskrift »Vore Kirkegårde«, og da vi i Fremtiden venter at kunne glæde os ved et øget Tilskud gennem Kirkeministeriet, har vi besluttet at give alle Landets Provster et gratis Abonnement på dette Tidsskrift, hvoraf der netop begyndes et nyt Bind. Vi håber derigennem at kunne yde Provsterne en Håndsrækning til deres betydningsfulde Opgave som Værnere af de store Værdier, der knytter sig til vore Kirkegårde.

Vort nye hovede

Kloge folk plejer at sige, at man skal ikke gøre forandring for forandringens skyld, — et synspunkt, som dette blads redaktion gerne slutter sig til.

Når vi alligevel med dette første nummer af bind 17 bringer et nyt hovede, ja en ny forside, har dette sine nærliggende årsager, særligt 2.

Den ene er det, at dansk sprog har fået sin retskrivningsreform af 1948, der bl. a. har indført det svenske å i stedet for aa. Dette vil vi gerne vise i navnet Vore Kirkegårde, i kirkegårdskultur osv.

Dernæst har det navnlig i udlandet, hvor vi har et stadigt stigende antal medlemmer, været vanskeligt for læserne rent umiddelbart at indse, at når der på bladets forside har stået VORE KIRKEGAARDE, så var dette ikke 3, men kun 2 ord, der af typografisk dekorative årsager var delt i 3 linjer.

Disse 2 årsager har været de vigtigste motiver til at foranledige en ændring — en mindre bevilling har gjort den mulig. Og for at få det bedste og det rigtigste frem, har redaktionsudvalget bedt arkitekt m. a. a. *Willy Hansen* bringe forslag, idet man er bekendt med arkitektens indgående kendskab til og dygtige arbejde med typografiske ting og finesser. Fra dennes hånd foreligger da tegning og øvrige dispositioner til nærværende forside, hvortil vort trykkeri, firmaet *Nielsen & Møller* har ydet udmærket assistance.

Vi har altså søgt at avbøde visse vanskeligheder, — vi har også søgt at få noget mere praktisk og noget smukkere frem. Det er redaktionens håb, at vore læsere synes, at vi har haft held med os. Og dermed ønsker vi, at denne indgang til V. K.s bind 17 må love en frugtbar fremtid. —

Fig. 2.
Aarestrups mindesten
fra 1830'erne.
Odense Assistens
kirkegård.